

Opracowanie przygotowane w ramach projektu:
OBYWATELU MASZ PRAWO!

Tytuł opracowania:

*Władza rodzicielska i jej wykonywanie po rozwodzie. Ochrona praw rodziców
(ekspertyza specjalistyczna)*

Autor opracowania:

Dr hab. Marta Osuchowska, prof. ucz.

Spis treści

Wprowadzenie.....	3
Władza rodzicielska w świetle przepisów prawnych.....	5
Władza rodzicielska orzeczona w wyroku sądowym.....	6
Władza rodzicielska wykonywana przez oboje rodziców.....	6
Władza rodzicielska wykonywana przez jednego z rodziców.....	9
Istotne sprawy dziecka.....	11
Władza rodzicielska a kontakty.....	13
Podsumowanie.....	15
Bibliografia.....	17

Wprowadzenie

Rozwód staje się procesem bardziej skomplikowanym w sytuacji, gdy małżonkowie posiadają wspólne dzieci. Wówczas jedną z najważniejszych kwestii, którymi musi się zająć sąd rodzinny, jest władza rodzicielska. Obowiązkowym elementem wyroku rozwodowego jest bowiem rozstrzygnięcie dotyczące władzy rodzicielskiej nad małoletnimi dziećmi rozwodzących się małżonków. Jeśli władza ta żadnemu z rodziców nie zostanie odebrana lub ograniczona, teoretycznie oboje mają równą władzę decyzyjną w sprawach dziecka. Jednak w praktyce większą kontrolę nad życiem dziecka ma zazwyczaj rodzic, z którym dziecko mieszka. Rodzi to pytanie, czy rodzic ten może samodzielnie podejmować decyzje we wszystkich sytuacjach, czy też wymagana jest zgoda drugiego rodzica.

W wyroku rozwodowym sąd może wydać kilka rodzajów orzeczeń dotyczących dzieci, które jednak nie są ostateczne. W wypadku zmiany okoliczności można dochodzić w ramach odrębnego postępowania zmiany orzeczenia dotyczącego władzy rodzicielskiej. Często tą zmianą okoliczności jest sam upływ czasu, wraz z którym dziecko dorośnie, zmieniają się jego potrzeby i zainteresowania. Sprawa toczy się wówczas nie przed sądem okręgowym, a przed sądem rejonowym sprawującym funkcję sądu opiekuńczego. Nie można z góry powierzyć rodzicom wykonywania władzy rodzicielskiej na przemian. Każda zmiana w zakresie wykonywania tej władzy powinna następować po przeprowadzeniu stosownego postępowania sądowego¹.

Istotne jest także to, że co do zasady dziecko powinno mieszkać wraz z tym rodzicem, któremu pozostawiono władzę rodzicielską. Sąd w takiej sytuacji wysłucha dziecko, jeżeli jego rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości na to pozwala, a następnie sąd powinien uwzględnić w miarę możliwości jego rozsądne życzenia. Z reguły rozstrzygnięcia dotyczące władzy rodzicielskiej są takie same wobec wszystkich wspólnych dzieci stron².

Przed nowelizacją Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (KRO)³ z 2015 r. standardem było przyznawanie władzy rodzicielskiej na rzecz jednego z rodziców i ograniczenie władzy drugiego do możliwości decydowania o najważniejszych sprawach dziecka takich jak wybór szkoły, leczenia, zajęć

¹ S. Kotas-Turoboyska, Wykonywanie władzy rodzicielskiej przez rozwiedzionych rodziców, Warszawa 2022, s. 40-41.

² J. Słyk, Aspekty prawne wysłuchania dziecka w postępowaniu cywilnym, „Dziecko Krzywdzone: teoria, badania, praktyka” n. 14/4/2015, s. 9-31.

³ Ustawa z 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 1359); dalej: KRO.

dodatkowych, wyjazdu za granicę itp. Sąd w wyroku powinien dokładnie określić sytuacje, które rozumie pod pojęciem najważniejszej sprawy dziecka. Nowelizacja wprowadziła zasadę, zgodnie z którą ograniczenie władzy rodzicielskiej drugiemu z rodziców powinno nastąpić wówczas, jeżeli tego wymaga dobro dziecka. W pierwszej kolejności sąd powinien rozważyć pozostawienie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom. Przepisy te z początku dość opornie były wprowadzane w życie przez polskie sądy. Obecnie, po kilku latach funkcjonowania można przyznać, że ilość wyroków, w których pozostawia się władzę rodzicielską obojgu rodzicom jest wyższa, niż tych, w których władza rodzicielska jednego z rodziców została ograniczona⁴.

⁴ K. Kulesza, Sposób rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej w wyrokach rozwodowych w porównaniu z wyrokami orzekającymi separację w świetle badań aktowych, „Krytyka Prawa”, tom 13, nr 1/2021, s. 120-138.

Władza rodzicielska w świetle przepisów prawnych

Władza rodzicielska jest ogółem obowiązków i praw rodziców względem dziecka⁵. Ma ona na celu zapewnienie dziecku należytej pieczy i strzeżenie jego interesów⁶. Przyjmuje się, że władza rodzicielska to stosunek prawny łączący bezpośrednio rodziców z małoletnim dzieckiem. Władza rodzicielska odnosi się do praw i obowiązków związanych z wychowaniem dziecka. Dopóki dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską, oczekuje się od niego posłuszeństwa rodzicom. W sytuacjach, w których dziecko może podejmować samodzielne decyzje, powinno mimo to brać pod uwagę opinie i zalecenia obojga rodziców. Władza rodzicielska obejmuje obowiązek troski o dziecko i jego majątek, a także zapewnienie jego prawidłowego rozwoju i wychowania, tak by przygotować dziecko do pracy dla dobra społeczeństwa. Należy zauważyć, że władza rodzicielska jest prawnie przyznana obojgu rodzicom w równym stopniu, niezależnie od ich indywidualnego zaangażowania lub ustaleń. Zatem zarówno ojciec, jak i matka są odpowiedzialni za dobro fizyczne i emocjonalne dziecka, a także jego wychowanie i utrzymanie.

Władza rodzicielska trwa aż do uzyskania przez dziecko pełnej zdolności do czynności prawnych, czyli najczęściej do uzyskania pełnoletności, choć w wyjątkowych sytuacjach uzyskać ją może nastolatka po ukończeniu 16. roku życia⁷.

⁵ T. Smoczyński, Prawo rodzinne i opiekuńcze, Warszawa 2009, s. 218: „całokształt obowiązków i uprawnień rodziców względem osoby i majątku dziecka dla ochrony jego dobra i przygotowania go do samodzielnego życia”.

⁶ A. Zieliński, Prawo rodzinne i opiekuńcze w zarysie, Warszawa 2011, s. 192: „Na treść władzy rodzicielskiej składają się: piecza nad osobą dziecka, zarząd jego majątkiem oraz reprezentacja dziecka”.

⁷ Art. 10 § 2 Kodeksu cywilnego (KC): „Przez zawarcie małżeństwa małoletni uzyskuje pełnoletność. Nie traci jej w razie unieważnienia małżeństwa”.

Władza rodzicielska orzeczona w wyroku sądowym

Władza rodzicielska orzeczona w wyroku sądu dotyczy takich kwestii jak miejsce zamieszkania dziecka, kontakty drugiego rodzica z młodocianym, a także ewentualne ograniczenie lub pozbawienie władzy nad dzieckiem. Orzeczenie w tym przedmiocie wymaga wszechstronnego rozważenia przez sąd okoliczności danej sprawy, biorąc pod uwagę zarówno sytuację dzieci, jak i rodziców. Priorytetem dla sądu powinno być dobro dziecka oraz interes społeczny. Interes rodziców w tej kwestii schodzi na drugi plan. Jeżeli sąd orzeknie o prawie do wykonywania władzy rodzicielskiej przez oboje rodziców, powinni oni dojść do porozumienia we wszystkich kwestiach wychowywania i opieki swojego potomka. Są jednak sytuacje, kiedy prawo narzuca obowiązek pełnej zgodności obojga opiekunów w danej materii.

Władza rodzicielska wykonywana przez oboje rodziców

Możliwość pozostawienia władzy rodzicielskiej obojgu rozwiedzionym rodzicom wynika ze zmian wprowadzonych do KRO w 2008 r., jednak rozstrzygnięcie to nie jest regułą i orzekane jest wyłącznie na zgodny wniosek rodziców. Powierzenie wykonywania władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom łączy się z ustaleniem, że wzajemny stosunek małżonków i ich dotychczasowy stosunek do dzieci oraz wzajemne kontakty w tym zakresie, zapewniają szanse zgodnego wykonywania przez oboje rodziców wspólnej władzy rodzicielskiej, a w szczególności, że decyzje dotyczące dziecka będą podejmowane wspólnie i za obopólną zgodą rodziców. Każde z rodziców posiadających władzę rodzicielską może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawowy dziecka i reprezentować je przed sądami oraz innymi organami państwowymi⁸.

Podstaw prawnych takiego rozstrzygnięcia należy upatrywać w KRO, zgodnie z którym jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom, każde z nich jest obowiązane i uprawnione do jej wykonywania. Jednakże o istotnych sprawach dziecka rodzice rozstrzygają wspólnie; w braku porozumienia między nimi rozstrzyga sąd opiekuńczy⁹. Przepis ten stanowi rozwinięcie zasady, w której myśl władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom¹⁰. Omawiany przepis stanowi, że w sytuacji, gdy władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom, każde z nich jest obowiązane i uprawnione do jej

⁸ Art. 98 KRO.

⁹ Art. 97 KRO.

¹⁰ Art. 93 KRO.

wykonywania. Każdego z uprawnionych opiekunów łączy z dzieckiem odrębny stosunek rodzinno-prawny, który pozostaje niezależny i samodzielny. Jednakże powyższe nie ma zastosowania do istotnych spraw dziecka, gdyż o tym rodzice rozstrzygają wspólnie¹¹. W przypadku podejmowania decyzji życia codziennego nie ma większych trudności interpretacyjnych. Oczywiście jest, że o tym, czy małoletni np. pójdzie na spacer, do kina czy też, w co się ubierze, swobodnie może decydować rodzic, który aktualnie sprawuje bezpośrednią opiekę nad dzieckiem. Problem występuje w sytuacji, gdy pojawia się potrzeba zdecydowania o tzw. istotnych sprawach dziecka, czyli najczęściej, gdy trzeba ustalić, z jakiej placówki szkolnej czy medycznej będzie korzystało¹².

Mimo że KRO daje obojgu opiekunom prawo do wykonywania władzy rodzicielskiej na równym poziomie, to uznać należy, że wymóg podejmowania wszystkich decyzji w istotnych sprawach dziecka przez oboje rodziców jest niezasadny¹³. Oznacza to, że w kwestii decydowania o dziecku każdy z przedstawicieli ustawowych jest umocowany do samodzielnego złożenia oświadczenia woli w imieniu małoletniego. Naruszenie zasady wyrażonej w KRO, tj. brak podejmowania przez opiekunów wspólnych decyzji w zakresie istotnych spraw dziecka, nie rodzi skutków w postaci bezskuteczności podejmowanych czynności prawnych względem osób trzecich.

Sąd może powierzyć pełną władzę rodzicielską obojgu rodzicom, jeśli nabierze przekonania, że jest to zgodne z dobrem dziecka, co w praktyce oznacza, że muszą zachodzić podstawy do przyjęcia, że rodzice będą współdziałać dla dobra dziecka. Nie jest przy tym niezbędne porozumienie wychowawcze, czyli umowa, w której rodzice określają główne zasady wykonywania władzy rodzicielskiej. Po zakończeniu postępowania rozwodowego, w braku porozumienia w istotnych sprawach dziecka można zwrócić się do sądu opiekuńczego o wydanie rozstrzygnięcia w tym zakresie. Sąd opiekuńczy wydaje też orzeczenie, gdy zachodzi konieczność dokonania czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka, w tym odrzucenie spadku w imieniu dziecka, czy sprzedaż należącej do niego nieruchomości. Czynności

¹¹ K. Gromek, Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2009, s. 1412.

¹² J. Słyk, Rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka w przypadku braku porozumienia rodziców (art. 97 § 2 k.r.o.), „Prawo w działaniu”, n. 14/2013, s. 77-120.

¹³ Stanowisko to potwierdził Sąd Najwyższy w postanowieniu z 3 czerwca 2011 r. (sygn. akt: III CSK 259/10), w którym stwierdził, że „art. 97 KRO nie może stanowić podstawy do przyjęcia zasady łącznej reprezentacji dziecka przez rodziców w sprawach istotnych. Brak rozstrzygnięcia sądu opiekuńczego na podstawie art. 97 § 2 KRO nie stanowi procesowego braku właściwej reprezentacji dziecka. W takim przypadku należy stosować zasadę samodzielnej reprezentacji dziecka przez każdego z rodziców znajdującą się w art. 98 § 1 KRO”.

te ze względu na dobro dziecka podlegają sądowej kontroli¹⁴.

Rodzicielski plan wychowawczy

Rodzicielski plan wychowawczy jest dobrowolnym porozumieniem rozwodzących się lub pozostających w separacji rodziców o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywania kontaktów z dziećmi po rozwodzie. Powinien on określać punkty i tematy, co do których rodzice się porozumieli i przedstawiać wspólne rozstrzygnięcia dopasowane do konkretnej sytuacji rodzinnej. Nie ma obowiązującego powszechnie wzoru takiego porozumienia. W planie wychowawczym powinny znajdować się postanowienia dotyczące: opieki nad dzieckiem, miejsca zamieszkania dziecka i zmiany miejsca zamieszkania dziecka, kontaktów z dzieckiem w ciągu tygodnia, weekendów, wakacji, świąt, ponoszenia wydatków przez rodziców, sposobów podejmowania istotnych decyzji dotyczących dziecka w szczególności w zakresie edukacji, wyboru lekarza i sposobów leczenia, sposobów rozstrzygania sporów między rodzicami¹⁵.

Zarządzanie majątkiem dziecka

W sytuacji, gdy dziecko posiada majątek oddzielny od majątku rodziców, zarząd majątkiem dziecka sprawowany jest przez rodziców. Obejmuje on podejmowanie czynności faktycznych oraz czynności prawnych odnoszących się do składników majątku dziecka i powinien być wykonywany z należytą starannością. Rodzice nie mogą dokonywać czynności przekraczających zakresu zwykłego zarządu ani wyrażać zgody na dokonywanie takich czynności przez dziecko, chyba że sąd opiekuńczy wyrazi na to zgodę. Gdy dziecko posiada ograniczoną zdolność do czynności prawnych, zarząd sprawowany przez rodziców nie obejmuje zarobku dziecka ani przedmiotów oddanych mu do swobodnego użytku. Dochód z majątku dziecka powinien być przeznaczany na utrzymanie i wychowanie dziecka oraz w miarę potrzeby jego rodzeństwa, które wychowuje się razem z nim. Dziecko, które ma dochody z własnej pracy, powinno przyczyniać się do pokrywania kosztów utrzymania rodziny, jeżeli mieszka u rodziców¹⁶.

¹⁴ Art. 583 Kodeksu postępowania cywilnego (KPC), J. Słyk, Orzekanie w sprawach o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka, „Prawo w działaniu”, n. 15/2021, s. 191-243.

¹⁵ S. Kotas-Turoboyska, Wykonywanie władzy rodzicielskiej przez rozwiedzionych rodziców, Warszawa 2022, s. 9; por. R. Łukasiewicz, Plan wychowawczy – studium porównawcze, Warszawa 2022.

¹⁶ Art. 101 KRO; S. Gąsior, Zarząd majątkiem dziecka – rozważania teoretyczno-prawne w odniesieniu do art. 101 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, „Studia Prawnoustrojowe” n. 50/2020, s. 121-130; K. Gołębiowski, Uwagi dotyczące zarządu majątkiem dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, [w:] Wybrane zagadnienia polskiego prawa prywatnego. Księga

Miejsce zamieszkania dziecka

Jeżeli obojgu rodzicom, mieszkającym oddzielnie, została powierzona władza rodzicielska, miejsce zamieszkania dziecka jest u tego z rodziców, u którego dziecko przebywa na stałe. Jeżeli dziecko nie przebywa stale u żadnego z rodziców, o jego miejscu zamieszkania decyduje sąd opiekuńczy¹⁷.

Władza rodzicielska wykonywana przez jednego z rodziców

W sytuacji, gdy sąd powierzył wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców, ograniczając w danym stopniu władzę drugiego, to wówczas każdy z rodziców ma prawo do samodzielnego wykonywania władzy rodzicielskiej, ale nie na równi, tylko w takim zakresie, w jakim władza rodzicielska mu przysługuje. Oznacza to też, że wobec różnych zakresów przysługiwania władzy rodzicielskiej nie każda istotna sprawa dziecka będzie wymagała wspólnego rozstrzygnięcia rodziców.

Sąd rodzinny orzekając o rozwodzie, może powierzyć wykonywanie władzy jednemu z rodziców ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień względem dziecka. W takiej sytuacji sąd w wyroku rozwodowym wskaże, do jakich praw i obowiązków ogranicza władzę rodzicielską drugiego z rodziców. Na przykład może zaznaczyć, iż kwestie dotyczące leczenia dziecka muszą być rozstrzygane wspólnie przez obojga rodziców lub, że rodzic może decydować o kierunku kształcenia dziecka. Jeżeli sąd w wyroku rozwodowym nie wyszczególni pewnych kwestii, oznacza to, iż rodzic, który ma pełną władzę rodzicielską może samodzielnie decydować w kwestiach niewyszczególnionych.

Wykonanie władzy rodzicielskiej przez jednego z rodziców jest w praktyce sądowej w pierwszym okresie życia dziecka z reguły powierzane matce dziecka ze względu na naturalną potrzebę przebywania małoletniego dziecka przy matce i nie oznacza, że ojciec wykonywał władzę rodzicielską w sposób niewłaściwy lub zaniedbywał swoje obowiązki względem dziecka, czy też się nim nie interesował¹⁸.

Zarządzanie majątkiem dziecka

W sytuacji, gdy sąd orzeknie, że władza rodzicielska przysługuje tylko jednemu z rodziców,

pamiętkowa ku czci Doktora Józefa Kremisa i Doktora Jerzego Strzebinczyka, red. J. Jezioro, K. Zagrobelny, Wrocław 2019, s. 53-75.

¹⁷ Art. 26 KC.

¹⁸ M. Domański, Powierzenie wykonywania władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców w wyroku rozwodowym, „Prawo w działaniu”, n. 21/2015, s. 7-79.

a dziecko posiada własny majątek, sąd może zobowiązać rodzica do sporządzenia inwentarzu majątku i przedstawienia go sądowi lub zawiadomienia sądu o wszelkich ważniejszych zmianach w stanie tego majątku¹⁹.

Miejsce zamieszkania dziecka

Miejscem zamieszkania dziecka w sytuacji, gdy sąd powierzył tylko jednemu z rodziców, którzy mieszkają oddzielnie, władzę opiekuńczą będzie miejsce zamieszkania rodzica, któremu zostało powierzone wykonywanie władzy rodzicielskiej lub któremu przysługuje wyłącznie władza rodzicielska²⁰.

¹⁹ S. Gąsior, dz. cyt., s. 124-125.

²⁰ Art. 26 KC.

Istotne sprawy dziecka

Istotne sprawy dziecka to pojęcie nieostre, które nie zostało szczegółowo zdefiniowane w KRO. W związku z jego nieczytelnym charakterem w tej materii należy polegać na doktrynie oraz orzecznictwie Sądu Najwyższego. Co do zasady istotne sprawy to takie, które mają doniosły i znaczący charakter z punktu widzenia sprawowania pieczy nad dzieckiem. Są to m.in. decyzje dotyczące imienia dziecka, miejsca jego pobytu, wyboru przyszłego zawodu, wyjazdu za granicę czy zmiany obywatelstwa, jak również wyżej wspomniany wybór szkoły czy placówki medycznej. W powyżej wymienionych sytuacjach, w sytuacji, gdy rodzice nie będą w stanie dojść do porozumienia, decyzję podejmie sąd opiekuńczy.

Bezpośrednie posłużenie się przez ustawodawcę pojęciem *istotnych spraw dziecka* KRO trzeba odczytywać w ten sposób, że sąd opiekuńczy ma prawo decydować za rodziców wyłącznie w sprawach dziecka obiektywnie uznanych za istotne. Dlatego też na początku przede wszystkim należy ustalić, czy dana sprawa, która ma zostać rozstrzygnięta przez sąd, ma charakter sprawy istotnej. Jeżeli można ją za taką uznać, wówczas sąd ma możliwość wydania decyzji. Aktualnie coraz częściej w piśmiennictwie pojawia się koncepcja, zgodnie z którą każda sytuacja, w której dochodzi do konfliktów rodzicielskich, powinna być uznawana za istotną. Rozwiązanie takie podyktowane jest dobrem dziecka, w którego interesie leży rozwiązanie konfliktów między opiekunami.

Rodzice powinni być zgodni w każdym aspekcie wychowania i opieki nad dzieckiem. W przypadku osób rozwiedzionych zazwyczaj jest to niemożliwe, bądź utrudnione. Jednakże w orzecznictwie przyjęło się, że w niektórych kategoriach spraw zgoda obojga rodziców jest wręcz nieodzowna. Najczęstsze spory i nieporozumienia między rodzicami dotyczą wyrobienia małoletniemu paszportu oraz wyjazdu zagranicznego. Często bowiem powstaje obawa, że rodzic, zabierając dziecko do obcego państwa, zostanie tam z nim na stałe²¹. Związana z powyższym jest również kwestia wydania dowodu osobistego

²¹ Uchwała Sądu Najwyższego z 3 lutego 2012 r. (sygn. akt: I CZ 153/11), „złożenie wniosku o wydanie paszportu dziecku wymaga wspólnego, zgodnego działania rodziców”. W przypadku braku porozumienia między opiekunami sprawę rozstrzyga sąd opiekuńczy. Zgodnie z art. 43 Ustawy o dokumentach paszportowych (Ustawa z dnia 27.1.2022 r. o dokumentach paszportowych, Dz.U. 2022 poz. 350): „Na wydanie dokumentu paszportowego osobie nieposiadającej zdolności do czynności prawnych lub posiadającej ograniczoną zdolność do czynności prawnych, która nie ukończyła 18. roku życia, jest wymagana zgoda matki i ojca tej osoby. Zgoda taka nie jest wymagana od matki lub ojca, którzy zostali pozbawieni władzy rodzicielskiej albo których władza rodzicielska została zawieszona lub ograniczona w zakresie wyrażania zgody na wydanie dokumentu paszportowego”. Z kolei odnośnie do wyjazdu małoletniego za granicę w opinii Sądu Najwyższego wyrażonej w postanowieniu z 6 marca 1985 r. (sygn. akt: III CRN 19/85), nawet krótkotrwały wyjazd dziecka za granicę, np. w celu spędzenia wakacji, wymaga zgody obojga rodziców wykonujących władzę rodzicielską. W sytuacji braku takiej zgody o wyjeździe zadecyduje sąd

małoletniemu, który zwłaszcza w krajach UE może zastąpić paszport. Dlatego wystąpienie z wnioskiem o wyrobienie niniejszego dokumentu jest istotne z punktu widzenia wspólnej władzy rodzicielskiej²².

Kolejną ważną kwestią jest zmiana nazwiska dziecka. W przypadku braku porozumienia między rodzicami, każde z nich może zwrócić się do sądu opiekuńczego o wyrażenie zgody na zmianę nazwiska dziecka²³. Za istotną sprawę dziecka uznać należy także określenie sposobu rozdysponowywania rat alimentacyjnych²⁴ oraz określenie miejsca pobytu małoletniego²⁵. Należy zaznaczyć, że przepisy meldunkowe nie przewidują współdziałania rodziców dlatego wymeldowanie dziecka z pobytu stałego i zameldowania go w innym miejscu przez jednego z rodziców jest możliwe.

Sąd opiekuńczy rozstrzyga w istotnych sprawach dziecka tylko wówczas, gdy rodzice nie są w stanie porozumieć się między sobą²⁶. Przy czym decyzja ta powinna być ostatecznością, bowiem rolą sądu opiekuńczego jest w pierwszej kolejności nakłanianie rodziców do uzyskania kompromisu. Należy podkreślić jednak, że takie orzeczenia sądowe mogą być następnie zmienione przez rodziców dziecka. W KRO nie ma przepisów, które by zabraniały, aby mimo prawomocności postanowienia sądu rodzice podjęli wspólnie decyzję odmienną od wydanej przez sąd.

opiekuńczy. Jeżeli więc krótki wyjazd turystyczny jej wymaga, to tym bardziej zmiana stałego miejsca pobytu związana z wyjazdem dziecka za granicę będzie wymagała zgody drugiego z opiekunów.

²² Zgodnie z art. 5 Ustawy z dnia 6.8.2010 r. o dowodach osobistych, z wnioskiem może wystąpić jeden z rodziców, co oznacza, że nie ma obowiązku współdziałania obojga opiekunów. Niemniej jednak decyzja dotycząca wyrobienia dowodu osobistego dla małoletniego stanowi istotną sprawę dziecka w rozumieniu art. 97 § 2 KRO i powinna zostać podjęta wspólnie. Jeżeli więc powstanie konflikt w tej materii, rodzice powinni wystąpić do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wydanie pozwolenia.

²³ Przepis art. 8 ust. 2 Ustawy o zmianie imienia i nazwiska przewiduje, że „zmiana nazwiska może nastąpić pod warunkiem, że drugi z rodziców wyraził na to zgodę”.

²⁴ Sąd Najwyższy w uchwale z 30 maja 1985 r. (sygn. akt: III CZP 26/85) orzekł, że w kwestii przekazywania alimentów na książeczkę oszczędnościową dziecka wymagana jest zgodna decyzja obojga rodziców.

²⁵ Sąd Najwyższy w uchwale z 23 maja 2012 r. (sygn. akt: III CZP 21/12) podkreślił, że „określenie miejsca pobytu dziecka nie jest formą ograniczenia władzy rodzicielskiej jednego z rodziców, skoro ma miejsce również w przypadku orzeczeń o władzy rodzicielskiej pozostawiających ją obojgu rodzicom. Nawet w przypadkach silnego konfliktu opiekunów rozstrzygnięcie o miejscu pobytu dziecka następuje więc na podstawie zgodnych oświadczeń rodziców. Dopiero w przypadku, gdy nie mogą oni dojść do porozumienia, sąd wydaje decyzję w tej materii”.

²⁶ Zgodnie z art. 97 § 2 KRO.

Władza rodzicielska a kontakty

Zagadnieniem, które w praktyce dosyć często jest mylone, są kwestie wykonywania władzy rodzicielskiej i realizowania kontaktów z dzieckiem. Można być pozbawiony władzy rodzicielskiej wobec dziecka, ale nie zwalnia to z obowiązku utrzymywania kontaktów z dzieckiem, chyba że sąd opiekuńczy na mocy prawomocnego orzeczenia pozbawił takiego uprawnienia. Dlatego kontakty z dzieckiem są niezależne od władzy rodzicielskiej. Oznacza to, że nawet rodzic pozbawiony władzy ma pełne prawo do spotykania się ze swoim dzieckiem i to aż do osiągnięcia przez dziecko pełnoletności.

Osobista styczność z dzieckiem nie jest atrybutem władzy rodzicielskiej i prawo do tego mają rodzice nawet wtedy, gdy władzy rodzicielskiej zostali pozbawieni²⁷. Można zatem mieć pełną władzę rodzicielską i tym samym ograniczony kontakt z dzieckiem, jak również może występować zupełne pozbawienie władzy rodzicielskiej, której towarzyszyć może uregulowany postanowieniem sądowym kontakt z dzieckiem, niekiedy większy niż ten, posiadany przez rodzica mającego pełną władzę rodzicielską. Wobec tego, całość rozwiązań jest zależna głównie od zaangażowania rodzica w rozwój dziecka na przestrzeni całego życia małoletniego. Jej realizacja może następować w różnej formie, również poprzez określenie terminów i sposobu spotkań. Dopóki zatem władza rodzicielska nie zostanie rodzicowi lub rodzicom wprost odebrana wyrokiem sądu, rodzice mają obowiązek wychowywać dziecko, odpowiednio nim kierować, troszczyć się o jego fizyczny i duchowy rozwój i przygotować je należycie do pracy dla dobra społeczeństwa odpowiednio do jego uzdolnień. Dlatego w wyroku orzekającym rozwód sąd ma obowiązek nie tylko rozstrzygnąć o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem małżonków, ale także o kontaktach rodziców z dzieckiem. W praktyce mimo wspólnej władzy rodzicielskiej jedno z rodziców ma większe prawo do kontaktów z dzieckiem niż drugie, gdyż dziecko po prostu z nim zamieszkuje. Może być zatem tak, że pełną władzę rodzicielską ma zarówno ten, kto z dzieckiem mieszka, jak i ten, kto ma zasądzony tylko kontakt z dzieckiem²⁸.

Zakazanie rodzicom osobistej styczności z dzieckiem może być orzeczone tylko wyjątkowo, np. gdy zagraża ono jego życiu, zdrowiu, bezpieczeństwu, bądź wpływa demoralizująco. O sposobie

²⁷ Stanowisko Sądu Najwyższego z dnia 8.9.2004 r. w sprawie IV CK 615/03.

²⁸ M. Poremska, Prawo dziecka do kontaktów z obojgiem rodziców a konflikt okołorozwodowy, [w:] Pedagogika i edukacja wobec kryzysu zaufania, wspólnotowości i autonomii, red. J. Madalińska-Michalak, A. Wiłkomirska, Warszawa 2020, s. 326-345.

utrzymywania tych kontaktów, w razie braku porozumienia w tej sprawie między rodzicami dziecka, rozstrzyga sąd. Jeżeli między rodzicami nie ma konfliktu w tym zakresie, rodzice mają prawo wspólnie ustalić te kontakty, kierując się dobrem dziecka i jego rozsądnymi życzeniami. Sąd opiekuńczy może ograniczyć utrzymywanie kontaktów rodziców z dzieckiem. W tej materii sąd może w szczególności zakazać spotykania się z dzieckiem, zabierania dziecka poza miejsce jego stałego pobytu, zezwolić na spotkanie się z dzieckiem tylko w obecności drugiego z rodziców albo opiekuna, kuratora sądowego lub innej osoby wskazanej przez sąd, ograniczyć kontakty do określonych sposobów porozumiewania się na odległość oraz zakazać porozumiewania się na odległość. Sąd opiekuńczy, biorąc także pod uwagę dobro małoletniego, może również zakazać całkowitego kontaktu z dzieckiem²⁹.

²⁹ S. Kotas-Turoboyska, Wykonywanie władzy rodzicielskiej przez rozwiedzionych rodziców, Warszawa 2022, s. 12-13.

Podsumowanie

Rozstrzygnięcie kwestii relacji rodziców z dziećmi po rozwodzie jest zagadnieniem trudnym i budzącym niekiedy więcej emocji niż sam rozwód. Kluczowe wydaje się przy tym ustalenie władzy rodzicielskiej oraz kontaktów z dzieckiem. Prawodawca przewidział pozostawienie władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom, powierzenie wykonywania jej tylko jednemu z nich, a w najbardziej skrajnych sytuacjach w wyroku rozwodowym sąd może zawiesić lub nawet pozbawić jednego, bądź obojga rodziców władzy rodzicielskiej. Również istotne są kontakty z dzieckiem, których regulacja prawna jest bardziej złożona niż nawet samej władzy rodzicielskiej. Należy podkreślić, że obie te kwestie są rozpatrywane przez sąd niezależnie od siebie i z uwzględnieniem różnych przesłanek³⁰.

Obowiązujące do 2015 r. przepisy nie pozostawiały sądom rodzinnym wielu możliwości wyboru w sytuacji, gdy rodzice nie doszli do porozumienia. W takiej sytuacji sąd musiał wybrać rodzica, któremu powierzy władzę rodzicielską nad dzieckiem. Nawet gdy rodzice byli zgodni co do sprawowania władzy nad dzieckiem, rzadko powierzano ją obojgu. Prowadziło to czasami do nadużyć, gdyż rodzic, któremu powierzono wykonywanie władzy rodzicielskiej, okoliczność tę wykorzystywał i w praktyce po rozwodzie udział drugiego rodzica w życiu dziecka ulegał stopniowemu ograniczeniu. Z drugiej strony, nawet sporządzenie porozumienia nie gwarantowało rodzicom wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej, gdyż jeśli sąd doszedł do przekonania, że brak jest widoków na rzeczywistą współpracę rodziców w tym zakresie odmawiał uwzględnienia takiego wniosku. Zdarzało się, że rodzic, który słyszał złożony przez drugą stronę wniosek o ograniczenie mu władzy rodzicielskiej, reagował negatywnie. W praktyce rodzic, któremu ograniczono władzę rodzicielską i tak zachowywał prawo do współdecydowania o tzw. istotnych sprawach dziecka związanych przykładowo z edukacją, leczeniem, etc. Nie zmieniało to jednak faktu, że rozważanie ograniczenia władzy rodzicielskiej jednego z rodziców antagonizowało strony.

Nowelizacja KRO z 2015 r.³¹ Zwróciła uwagę, że dziecko po rozwodzie powinno jak najmniej odczuć skutki rozstania rodziców, ponieważ bez względu na rozwód posiada ono prawo do wychowania przez oboje rodziców. Aktualnie najbardziej wyeksponowana jest zasada powierzania władzy rodzicielskiej

³⁰ K. Miłek-Giertuga, Formy ingerencji sądu w wykonywanie władzy rodzicielskiej, „Studia Lubuskie: prace Instytutu Prawa i Administracji Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sulechowie”, t. 1/2005, s. 165-176.

³¹ Ustawa z 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. poz. 1062).

oboju rodzicom³². W sytuacji, w której rodzice nie przedstawią w sądzie porozumienia odnośnie władzy kontaktów, sąd i tak będzie mógł orzec wedle swojego uznania o sposobie wspólnego wykonywania władzy rodzicielskiej i kontaktów po rozwodzie. Dopiero, jeśli sąd uzna, że dobro dziecka przemawia za powierzeniem wykonywania władzy jednemu z rodziców, będzie mógł zdecydować się na takie rozstrzygnięcie. Priorytet został przyznany interesowi dziecka, a sam przepis w nowym brzmieniu wskazuje wprost na prawo dziecka do wychowywania przez oboje rodziców. Należy pamiętać, że nadal konieczne jest rozstrzygnięcie najistotniejszych kwestii związanych z wychowaniem dziecka, samo bowiem orzeczenie o powierzenie władzy rodzicielskiej oboju rodzicom nie rozwiązuje istotnych problemów związanych z wychowywaniem dzieci.

Należy pamiętać, że powierzenie władzy rodzicielskiej oboju rodzicom nie oznacza ustanowienia tzw. opieki naprzemiennej, która oznacza, że dziecko zamieszkuje naprzemiennie przez pewien z każdym z rodziców. Tego rodzaju instytucja nie została unormowana w obowiązujących przepisach. W praktyce może się zdarzyć, że sąd dokona takiego rozstrzygnięcia, mając na względzie specyfikę danej sprawy. Jednakże takie orzeczenie stanowi rzadkość i musi wynikać z indywidualnych okoliczności danej sprawy, a przede wszystkim musi być podyktowane dobrem dziecka³³.

Nowelizacja zmieniła także regulację orzekania o kontaktach. Obecnie sąd nie jest już zobowiązany do ich regulowania. O kontaktach mogą rozstrzygać rodzice, w miarę możliwości ugodowo. Dopiero gdy strony po rozwodzie nie będą jednak w stanie porozumieć się w tym zakresie, taką możliwość ustalenia kontaktów będzie można przeprowadzić w osobnym postępowaniu przed sądem rejonowym.

W przeciwieństwie do samego rozwodu, który, choć może być trudny i bolesny dla stron, rozstrzygnięcie kwestii regulacji stosunków między rodzicami a dziećmi jest dużo bardziej skomplikowane. Zdarza się, że rozwiedzeni małżonkowie próbują własne problemy i konflikty rozwiązać poprzez rozstrzygnięcia na gruncie władzy rodzicielskiej i kontaktów z dzieckiem. Postępowanie sądowe ma na celu wyeliminowanie tych szkodliwych dla dziecka działań, starając się zapewnić jak najlepsze zachowanie interesu dziecka.

³² Art. 58 § 1a KRO.

³³ K. Kamińska, Ewolucja władzy rodzicielskiej ze szczególnym uwzględnieniem instytucji pieczy naprzemiennej (joint physical custody), „Miscellanea Historico-Iuridica” t.XIX, z. 1/2020, s. 89-120.

Bibliografia

Ustawa z 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jedn. Dz.U. z 2020 r. poz. 1359).

1. Domański M., Powierzenie wykonywania władzy rodzicielskiej jednemu z rodziców w wyroku rozwodowym, „Prawo w działaniu”, n. 21/2015, s. 7-79.
2. Gąsior S., Zarząd majątkiem dziecka – rozważania teoretyczno-prawne w odniesieniu do art. 101 Kodeksu rodzinnego i opiekuńskiego, „Studia Prawnoustrojowe” n. 50/2020, s. 121-130;
3. Gołębiowski K., Uwagi dotyczące zarządu majątkiem dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, [w:] Wybrane zagadnienia polskiego prawa prywatnego. Księga pamiątkowa ku czci Doktora Józefa Kremisa i Doktora Jerzego Strzebinczyka, red. J. Jezioro, K. Zagrobelny, Wrocław 2019, s. 53-75.
4. Gromek K., Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, Warszawa 2009.
5. Kamińska K., Ewolucja władzy rodzicielskiej ze szczególnym uwzględnieniem instytucji pieczy naprzemiennej (joint physical custody), „Miscellanea Historico-Iuridica” t.XIX, z. 1/2020, s. 89-120.
6. Kotas-Turoboyska S., Wykonywanie władzy rodzicielskiej przez rozwiedzionych rodziców, Warszawa 2022.
7. Kulesza K., Sposób rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej w wyrokach rozwodowych w porównaniu z wyrokami orzekającymi separację w świetle badań aktowych, „Krytyka Prawa”, tom 13, nr 1/2021, s. 120-138.
8. Łukasiewicz R., Plan wychowawczy – studium porównawcze, Warszawa 2022.
9. Miłek-Giertuga, K. Formy ingerencji sądu w wykonywanie władzy rodzicielskiej, „Studia Lubuskie: prace Instytutu Prawa i Administracji Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sulechowie”, t. 1/2005, s. 165-176.
10. Poremska M., Prawo dziecka do kontaktów z obojgiem rodziców a konflikt okołorozwodowy, [w:] Pedagogika i edukacja wobec kryzysu zaufania, wspólnotowości i autonomii, red. J. Madalińska-Michalak, A. Wiłkomirska, Warszawa 2020, s. 326-345.
11. Słyk J., Aspekty prawne wysłuchania dziecka w postępowaniu cywilnym, „Dziecko Krzywdzone: teoria, badania, praktyka” n. 14/4/2015, s. 9-31.

12. Słyk J., Orzekanie w sprawach o zezwolenie na dokonanie czynności przekraczającej zakres zwykłego zarządu majątkiem dziecka, „Prawo w działaniu”, n. 15/2021, s. 191-243.
13. Słyk J., Rozstrzyganie o istotnych sprawach dziecka w przypadku braku porozumienia rodziców (art. 97 § 2 k.r.o.), „Prawo w działaniu”, n. 14/2013, s. 77-120.
14. Smyczyński T., Prawo rodzinne i opiekuńcze, Warszawa 2009, s. 218: „całokształt obowiązków i uprawnień rodziców względem osoby i majątku dziecka dla ochrony jego dobra i przygotowania go do samodzielnego życia”.
15. Zieliński A., Prawo rodzinne i opiekuńcze w zarysie, Warszawa 2011, s. 192: „Na treść władzy rodzicielskiej składają się: piecza nad osobą dziecka, zarząd jego majątkiem oraz reprezentacja dziecka”.